

Артюшкина Л.М. Преодоление экзистенциальной депривации у воспитанников интернатных учреждений в деятельности социального педагога.

В статье актуализируется проблема организации профессиональной деятельности социального педагога по преодолению экзистенциальной депривации воспитанников интернатных учреждений. Дается обоснование ценностного подхода как основы развития экзистенциальной сферы ребенка в деятельности социального педагога.

Artyushkina L. Over coming of existent pupil's deprivation of the boarding-school in the social teacher activity.

The problem of organization of social teachers professional activity in over coming the existent deprivation of the pupil's in the boarding-school is actualized in the article. The valued approach to the development of child's existent sphere in the activity of social teacher is based.

УДК: 378+613

Башавець Н.А.

Одеський інститут фінансів
Українського державного
університету економіки
та міжнародної торгівлі

МОЛОДЬ В ОСВІТНІХ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРІГАЮЧИХ ІННОВАЦІЯХ

У статті розглядається проблема здоров'язбереження як необхідна освітня інновація, у зв'язку з погіршенням стану здоров'я молоді. Наголошується, що здоров'я є однією з найвагоміших цінностей особистості, збереження якого потрібно формувати на рівні світогляду

Актуальність дослідження. Серед загальнодержавних цінностей, що визначають соціально-економічну політику цивілізованих держав, якою прагне бути й Україна, пріоритет здоров'я не викликає сумнівів. Сучасна наука доводить: здоров'я людини – це складний феномен глобального значення, що є об'єктом дослідження як філософська, соціальна, економічна, біологічна, медична категорія, як індивідуальна й суспільна цінність, явище системного характеру, явище динамічне.

Здоров'я людей – запорука соціально-економічної зрілості, культури й успішності цивілізованої держави. Ось чому турбота про здоров'я громадян мусить бути складником усіх напрямів діяльності української держави. Слід зазначити, що турбота про здоров'я населення України належним чином відображена в законах, прийнятих у перше десятиліття існування України як незалежної держави. Про це свідчать Конституція України [8], а також Основи законодавства України про охорону здоров'я [14] тощо. Огляд чинного

законодавства України показав, що в державі існує ціла низка документів [5; 6; 9; 10; 11; 12; 14; 17; 19], що створюють реальне правове підґрунтя щодо розв'язання проблеми стану здоров'я молоді, на практиці не достатньо ефективні. Оскільки у нашому суспільстві серед молоді масово не ввійшло в практику прищеплення з дитинства морально-психологічних установок на усвідомлення цінності здоров'я, а притаманний студентам від природи високий темп життя, оптимізм, відсутність життєвого досвіду тощо, сприяють формуванню легковажного несвідомого ставлення до збереження і поліпшення свого здоров'я, до медичних оглядів, консультацій та своєчасного лікування.

Ряд авторів розглядає окремі змістовні сторони збереження та зміцнення здоров'я особистості (Г.Апанасенко, І.Брехман, Т.Бойченко, С.Волкова, М.Гончаренко, В.Горащук, Д.Давиденко, О.Дубогай, Л.Жалило, Л.Животовська, О.Команєва, В.Мовчанюк, Л.Попова, М.Смірнов, В.Страшко, Л.Сущенко, Т. Усатенко, А. Царенко, М. Шабатура, В. Шаповалова й ін.).

Так, напрацювання І.М. Авратинського, Е.І. Бурденюк, І.В. Іванової [1] дають змогу узагальнити досягнуте в галузі охорони здоров'я молоді в перші роки незалежності України. Як реакція на низьку результативність стратегії системи органів охорони здоров'я щодо розв'язання проблеми збереження і зміцнення здоров'я людей шляхом лікування хвороб і санітарно-гігієнічної просвіти, у засобах масової інформації, наукових статтях з'явилися численні підтвердження прогресованої деградації здоров'я молоді; збільшення кількості хронічних неінфекційних захворювань (серцево-судинних, онкологічних, ендокринних, психічних, хвороб органів дихання, алергічних проявів тощо) [15; 20].

Безперечним є те, що держава має бути зацікавлена у формуванні пріоритету здоров'я молоді, адже працівник, який дбає про своє здоров'я, виробляє продукції значно більше, ніж той, що не звертає на це уваги. Але для цього необхідно масове впровадження в навчально-виховний процес ВНЗ освітніх здоров'язберігаючих інновацій, які б вирішували проблему формування культури здоров'язбереження студента, оскільки культура відображає міру усвідомлення майбутнім фахівцем ставлення до свого здоров'я, суспільства, природи, ступінь і рівень саморегуляції її сутнісних потенцій.

Значною мірою спалах наукового інтересу до віднайдення шляхів збереження і зміцнення здоров'я студентів пояснюється соціально-економічним запитом держави, основою якого є турбота про молодь як носія виробничого і репродуктивного потенціалу суспільства.

Мета статті полягає у розкритті проблеми здоров'язбереження як необхідної освітньої інновації.

На наш погляд, причиною погіршення здоров'я студентів є несформована стійка установка на здоров'язбереження, відсутність чіткого розуміння, як потрібно піклуватися про стан свого здоров'я та несформовану світоглядну орієнтацію на здоров'язбереження і як наслідок не дотримання ними у повній мірі елементарних правил гігієни, несистематичне заняття загартуванням та фізичними вправами, зловживання курінням і вживанням алкоголю.

Сьогодні нагромаджено переконливі докази в працях таких дослідників як: В.Мурза, И.Карпюк, Р.Антошук, В.Ильгицкий та ін., що свідчать про те, як фізичне виховання, що здійснюється у ВНЗ, завдяки сформованій світоглядній орієнтації на здоров'язбереження може ефективно сприяти поліпшенню здоров'я студентів, які мають істотні відхилення в стані здоров'я, формуванню валеологічної культури і здорового способу життя студентської молоді [13; 7; 2].

Проведені нами дослідження впродовж 2006-2007 навчальних років свідчать, що з 896 обстежених студентів-економістів Одеського інституту фінансів Українського державного університету економіки та міжнародної торгівлі тільки половина визнані здоровими, приблизно кожний третій студент має функціональні відхилення в стані здоров'я, а в кожного шостого-сьомого є хронічні захворювання. Відзначаємо зростання захворювань травного каналу, нервової системи, хвороб носоглотки (хронічні ларингіти, тонзиліти тощо). І це закономірно, якщо врахувати, що третина опитаних респондентів 17-23 років самостійно не займаються фізкультурою і спортом, регулярно займається лише кожний шостий з них.

Для порівняння наведемо дані обстеження В.В.Пильненького який визначає, що серед причин, які заважають займатися фізкультурно-спортивною діяльністю, студенти молодших курсів Миколаївського державного університету назвали відсутність необхідних умов (22-26%) і фінансові труднощі (24-26%); на старших курсах – відсутність інтересу (23-33%) і фінансові труднощі (21%). Всього ним обстежено 217 студентів [16]. Як бачимо, вони подібні до тих, що отримані нами.

На сучасних заняттях з фізичного виховання не достатньо вирішуються питання зміцнення здоров'я, всебічного фізичного розвитку студентів, що у свою чергу забезпечувало б підтримку їх працездатності, рухливої активності, як в період навчання у вузі, так і в процесі подальшої трудової діяльності, оскільки в них не сформована культура здоров'язбереження як світоглядна орієнтація. Саме вона є тією рушійною силою, яка налаштовує студента до свідомої самостійної здоров'язберігаючої діяльності.

Поняття "світоглядна орієнтація" тісно пов'язане з поняттям "світогляд". Звернемося до аналізу феномену "світогляд". У психологічній літературі поняття "світогляд" – індивідуально-індексна система концепцій, ідей-поглядів особистості на реальність, соціум, світ та місце самого індивіда у соціумі. Світогляд формує норми поведінки, етикет індивіда, впливає на його відношення до професійної діяльності, інтереси і т.д. [21].

Світогляд – система поглядів на об'єктивний світ і місце у ньому людини, відношення особистості до оточуючої його дійсності і самого себе, а також обумовлені цими поглядами основні життєві позиції людей, їх переконання, ідеали, принципи пізнання і діяльності, ціннісні орієнтації [18].

Великий психологічний словник визначає світогляд як комплекс узагальнених поглядів особистості на навколишній світ; знання, необхідні для самовизначення суб'єкта і обґрунтування його відношення до світу [3]. На підставі узагальнення вищевказаного ми вважаємо, що, **світогляд** – це

сукупність поглядів і ідей, які визначають спрямованість людської діяльності, як поєднання освіченості та власного життєвого досвіду, переконань.

Таким чином, феномен світогляду розглядається як важливий компонент духовної культури суспільства і особистості та обумовлює цілісне духовно-практичне засвоєння навколишньої дійсності людьми у процесах пізнавальної діяльності і соціальних взаємодій, в умовах професійного навчання та індивідуальної здоров'язберігаючої поведінки студентів. Сформований світогляд на здоров'язбереження, складаючи у собі складну сукупність ціннісних відношень майбутнього фахівця до свого здоров'я, інтегрує всі властивості та якості студента, поєднує їх в єдине ціле, визначає світоглядну орієнтацію на здоров'язбереження, тип поведінки і діяльності спрямованої на збереження та зміцнення здоров'я. Завдяки цьому формуються світоглядні переконання – знання, які перейшли у внутрішню позицію студента, внутрішні переконання у здоров'язбереженні. Виконуючи регулятивну функцію, переконання у здоров'язбереженні визначають спрямованість, ціннісні орієнтації, інтереси, побажання та поведінку майбутніх фахівців у цьому напрямку.

Процес формування світоглядної орієнтації студентів – це цілеспрямоване формування переконаності у важливості збереження та зміцнення власного здоров'я. Для того щоб знання про збереження та зміцнення свого здоров'я переросли в переконання та увійшли в загальну систему поглядів, домінуючих потреб та стали світоглядною орієнтацією особистості, вони потрібні увійти у сферу її почуттів та переживань. Позитивний емоційний стан майбутніх фахівців на заняттях з фізичного виховання наряду з переконаннями у важливості збереження та зміцнення свого здоров'я підводить їх до відповідних здоров'язберігаючих дій та вчинків.

Важливий аспект розвитку світогляду особистості – формування моральних та духовних світоглядних почуттів щодо здоров'язбереження, які виявляють глибину світовідношення, характер світовідчуття та умонастрою у перетворювальній практиці людини у світі та соціумі та сприяють побудові особистістю власної здоров'язберігаючої діяльності.

Це визначення покладене в основу запропонованої нами концептуальної моделі культури здоров'язбереження як світоглядної орієнтації особистості. Вона представлена як сукупність трьох компонентних блоків: мотиваційного, пізнавального й поведінкового.

1. *Мотиваційний блок* відбиває світоглядний, аксіологічний бік культури здоров'язбереження особистості. Цей блок характеризує високий ступінь ціннісних орієнтацій індивіда на здоров'язбереження у своїй цілісності, виявляє розуміння ним сенсу життя й усвідомлення цінності здоров'я.

До складу мотиваційного блоку входить світогляд, заснований на гуманістичних ціннісних орієнтаціях на здоров'язбереження, усвідомлення його цінності, уявлення ідеалу здорової особистості, усвідомлення себе як здорової цілісної духовно-фізичної системи й високий рівень культури здоров'язбереження.

2. *Пізнавальний блок* включає всю систему знань, умінь та навичок у галузі формування, збереження й зміцнення здоров'я у всіх його аспектах:

духовному, психічному й фізичному. Цей блок характеризує здатність людини грамотно розробляти й постійно вдосконалювати індивідуальну оздоровчу систему. У ньому відбивається бік освіченості особистості в питаннях здоров'язбереження з урахуванням віку, статі, соціального стану тощо.

Зазначена сторона пізнавального блоку містить у собі філософсько-культурологічні знання про культуру здоров'язбереження особистості; знання про духовний аспект здоров'я; знання про психологічний аспект здоров'я; знання про фізичний аспект здоров'я; знання про соціальне здоров'я як узагальнюючий показник стану здоров'я людини; знання з формування, збереження і зміцнення здоров'я у всіх його аспектах: духовному, психічному й фізичному; знання основ розробки індивідуальної оздоровчої системи; уміння вести пропагандистську роботу з формування культури здоров'язбереження як світоглядної орієнтації.

Основою пізнавального блоку, на нашу думку, є науково-теоретичне наповнення валеології, а також знання з освітньої галузі здоров'я і фізична культура. Особливо тісні зв'язки пізнавального блоку культури здоров'язбереження з філософією, культурологією, педагогікою, медициною, психологією, біологією, екологією та іншими медикознавчими науками.

3. *Поведінковий блок* характеризує результат оволодіння людиною, з урахуванням віку, досвіду життєдіяльності, необхідним обсягом умінь і навичок виконання оздоровчих технологій, що відбиває особистісну практичну спрямованість на активну, плідну й довгу життєдіяльність, оскільки якість життя визначається здоров'ям особистості.

Не можна говорити про якість професійної діяльності майбутнього фахівця, якщо в нього низький рівень культури здоров'язбереження як світоглядної орієнтації. На формування цієї культури великий вплив має самозберігаюча поведінка особистості, тобто свідома система дій та відносин (відсутність або присутність шкідливих звичок, різний рівень інформованості і освіченості відносно ризиків у сфері здоров'я, цінність здоров'я, світоглядна орієнтація на здоров'язбереження і ступінь активності для його підтримання). З іншого боку, знаходячись у поганих для здоров'я умовах, студент може за рахунок культури здоров'язбереження та самозберігаючої поведінки зменшити або уникнути впливу шкідливих для здоров'я чинників (поїхати з поганої кліматичної зони, уникнути шкідливих умов праці, урахувати свою схильність до спадкових хвороб і т. ін.).

Самозберігаюча поведінка складається з відношення особистості до свого здоров'я та здоров'я інших, підтримання ним здорового способу життя, виконання медичних рекомендацій, регулярне діагностування стану свого здоров'я. Кожний студент несе особисту відповідальність за своє здоров'я.

За визначенням І.М.Веселкова та Ю.М.Комарова найбільш важливими елементами самозберігаючої поведінки є: збалансоване не надмірне харчування, правильний відпочинок, достатня фізична активність, здорова сексуальність, уміння справлятися з стресовими ситуаціями, відсутність шкідливих звичок [4].

Зміст поведінкового блоку припускає боротьбу зі шкідливими звичками; уміння розробляти й удосконалювати протягом життя індивідуальну оздоровчу систему; ведення здорового способу життя з урахуванням віку, статі,

індивідуальних особливостей, володіння оздоровчими технологіями, спрямованими на духовний, психічний і фізичний аспекти здоров'я т. ін.

Зазначені структурні блоки культури здоров'язбереження людини існують у єдності, внутрішньо взаємозалежні та взаємообумовлені й у своїй сукупності утворюють цілісне явище. Слід зазначити, що концептуальна модель культури здоров'язбереження як світоглядної орієнтації особистості підтримує цілісне уявлення про цей процес на всіх етапах дослідження та є освітньою інновацією у навчально-виховному процесі ВНЗ.

Виходячи з вищевказаного, можна визначити наступні етапи освітньої інновації з формування культури здоров'язбереження майбутніх фахівців як світоглядної орієнтації: ціннісне обміркування здоров'язберігаючих знань і їх самостійна трансформація у світоглядні переконання особистості; формування цілісного розуміння та сприйняття феномену здоров'язбереження; своєчасне діагностування стану здоров'я; систематичні здоров'язберігаючі дії; світоглядно спрямована здоров'язберігаюча самоосвіта та самовдосконалення особистості, розвиток самостійності щодо здоров'язберігаючої активності.

Такі етапи зазначеної освітньої здоров'язберігаючої інновації обумовлені цільовою єдністю в організації навчально-пізнавальної, позанавчальної діяльності та самоосвітою студентів. Метою такої діяльності є надання можливості студентам трансформувати свою культуру здоров'язбереження як світоглядну орієнтацію у реальні умови, завдяки своїм принципам і переконанням, що забезпечує зростання їхньої відповідальності, а також саморегуляцію культурно обміркованої здоров'язберігаючої поведінки, яка сприяє плідній професійній праці.

Виходячи з вищезазначеного, ми дійшли **висновку**, що проблему здоров'язбереження молоді у навчально-виховному процесі ВНЗ треба розглядати з позиції формування їх світоглядної орієнтації на збереження та зміцнення здоров'я.

Подальші дослідження у даному напрямі потребують розбудови і обґрунтування технології формування культури здоров'язбереження як світоглядної орієнтації майбутніх фахівців, а також її реалізації, виявлення педагогічних умов та науково-методичного забезпечення зазначеного процесу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Авратинский И.М., Бурденюк Е.И., Иванова И.В. Охранная политика Украины в области охраны здоровья подрастающего поколения. – Львів, 1993. – Ч.1. – С. 9 – 13.
2. Антошук Р., Ильгицкий В. Функциональное состояние сердечно-сосудистой системы у студентов специальной медицинской группы при занятиях физическими упражнениями// Олімпійський спорт і спорт для всіх: проблеми здоров'я, рекреації, спортивної медицини та реабілітації: тези доповідей IV міжнар. наукового конгресу (16-19 травня 2000р., Київ, Україна).- К., 2000. – С.332.
3. Большой психологический словарь / Сост. и общ. ред. Б. Мещеряков, В. Зинченко. – СПб: Прайм-еврознак, 2004. – С. 294.
4. Веселкова И.Н., Комаров Ю.М. Как сохранить нацию. – М.: “Академкнига”, 2002. – С. 374.

5. Державна національна програма "Освіта": Україна ХХ століття – К.: Радуга, 1994. – 62 с.
6. Діти України. Аналіз ситуації. – К.: Генеза, 1996. – 182 с.
7. Карпюк І.Ю. Пути совершенствования процесса физического воспитания студентов специальной медицинской группы // Фізична підготовленість та здоров'я населення: Зб. наук. матеріалів Міжнар.наук.симпозіуму (9-11 липня 1998 р. Одеса, Україна).-Одеса: ТЕС, 1998. – С.196-197.
8. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії ВРУ 28 червня 1996 р. – К.: Преса України, 1997. – 80 с.
9. Концепція освіти "рівний-рівному" щодо здорового способу життя молоді України // Педагогічна газета. – 1999. – № 3 (57). – С. 4 – 5.
10. Концепція розвитку охорони здоров'я населення України. – К., 2001. – 30 с.
11. Концепція формування позитивної мотивації на здоровий спосіб життя у дітей та молоді (затв. наказом МОН України від 21.07.2004 р.) // Директор школи. – 2004. – № 40. – С. 23 – 29.
12. Москаленко В.Ф. Програма діяльності Кабінету Міністрів України: завдання охорони здоров'я на межі століть // Вісник соціальної гігієни та охорони здоров'я України. – 2000. – № 2. – С. 17 – 19.
13. Мурза В.П. Фізичні вправи і здоров'я. – К.: Здоров'я, 1991. – 254с.
14. Основи законодавства України про охорону здоров'я. Зб. документів "Діти, молодь і закон". Ч.1. – К., 1994. – С. 132 – 138.
15. Павлов А.М., Романенко Н.А., Хижняк Н.И. Биологическое загрязнение окружающей среды и здоровье населения. – К.: Здоров'я, 1992. – 323 с.
16. Пильненький В. Состояние проблемы определения уровня здоровья учащейся молодежи // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві: Зб. наук. пр. – Луцьк, 2002. – Т. 1. – С. 164-167.
17. Постанова Кабінету Міністрів України від 10 січня 2002 р. № 14 "Про затвердження Міжгалузевої Комплексної Програми "Здоров'я нації" на 2002 – 2011 роки. – К., 2002. – 93 с.
18. Словарь психолога-практика / Сост. С.Ю.Головин. 2-е изд.—Мн.: Харвест, 2003.— С.371.
19. Указ Президента України "Про невідкладні додаткові заходи щодо зміцнення моральності у суспільстві та утвердження здорового способу життя", № 258/2002. – К., 15 березня 2002. – 6 с.
20. Хижняк М.І., Нагорна А.М. Здоров'я людини та екологія. – К.: Здоров'я, 1995. – 232 с.
21. Юрчук В.В. Современный словарь по психологии.—М.: "Современное слово", 1998.— С.362.

Башавец Н.А Молодежь в образовательных здоровьесохраняющих инновациях

В статье рассматривается проблема здоровьесбережения, как наиболее важная образовательная инновация в современных условиях постоянного ухудшения состояния здоровья молодежи. Подчеркивается, что здоровье является одной из важнейшей ценностью личности, сохранение которого необходимо формировать на уровне мировоззрения.

Bashavec N. Young people in educational zdorov'yazberigayuchikh innovations

The problem of saving the health as the most important in the contemporary conditions of constant declain of young people is examined in the article, educational

technologies. It was stressed the fact that the health is one of the most important value of person, whose state should be formed on the ideology level.

УДК 37.032.42

Башикатова І.В.,

Захарова І.О.

Сумський національний
аграрний університет

ГУМАНІЗАЦІЯ ОСВІТИ ЯК ЗАСІБ СТВОРЕННЯ ОСОБИСТІСНО-ОРІЄНТОВАНОГО СЕРЕДОВИЩА

У статті розглянуті напрями ефективного управління виховним процесом у школі шляхом упровадження ідей гуманізації, здійснення гуманізації виховного процесу з урахуванням комплексного підходу

Актуальність дослідження. Школа сьогодні є головною моральною підвалиною суспільства. Вона повинна бути спрямована у майбутнє. Від неї багато в чому залежить, яким буде наше суспільство завтра, куди воно піде, як буде жити далі. Саме тому в сучасних умовах головним завданням повинно стати втілення моральності в школу. Школа — це, передусім, виховний заклад, що сприяє духовному становленню особистості учня, створенню умов для самореалізації у різних видах творчої праці, задоволенню потреб та інтересів дітей. Це зумовлює необхідність теоретичного переосмислення філософії, мети виховання, провідних теоретико-методологічних принципів, впровадження технологій діалогічного спілкування, освоєння діагностики та критеріїв ефективності виховного процесу.

На сучасному етапі за умови складного політичного і соціально-економічного стану Української держави особливо відчутний негативний вплив на сучасну школу таких суспільних явищ, як посилення аморальності, злочинності, що призводить до знецінення освіти, падіння авторитету учителя, росту агресивності, жорстокості, нігілізму підлітків. Аналіз цих деструктивних процесів у сучасному суспільстві дозволяє зробити висновок, що є небезпека виростити бездуховне покоління, яке зневажливо ставиться до культурних та загальнолюдських цінностей, не прагне до здорового способу життя.

Тому **метою нашої статті** є ефективне управління виховним процесом у школі шляхом впровадження ідей гуманізації в процес виховання учнів.

Сучасна наукова думка розглядає чотири напрями у дослідженнях проблем виховання. Перший із них визначається як раціоналістичний. Він може мати авторитарний чи ліберальний характер, але обов'язково з наданням переваги науковій раціональності. Сутність цього напрямку в абсолютизації наукових знань. Біля витоків цього напрямку стояли К. Ушинський та М. Пирогов, які підкреслювали важливу роль виховання у формуванні людської